

1978 ФЕВРАЛЬ № 2
ЧАРЫШ-ЧОННУҢ ЧОГААДЫЛГАЗЫ
СОЦИАЛИСТИК ЧАРЫШ ЭКРАНЫ

ССРЭ-НИҢ ДЭДИ СОВЕДИНГЕ СОНГУЛДАРЫНЫ КУШ-АЖЫЛЧЫ ЧАА-ЧАА ТИЛЕЛГЕ-ЛЕР-БИЛЕ УТКУУРУНЧЕ ХООРАЙЛАРЫНЫ БОЛГАШ КӨДЭЭНИН БУГУ АЖЫЛ-ИШЧИЛЕ-РИН СЭКП ТӨП КОМИТЕДИ КЫГЫРЫП ТУР. 1979 ЧЫЛДЫ ШАЛЫПЧЫ КУШ-АЖЫЛДЫН ЧЫ-ЛЫ БОЛДУРАРЫ БО ЧЫЛДЫҢ БОЛГАШ НИИТИ ОНГУ БЕШ ЧЫЛДЫҢ ПЛАННАРЫН ЧЕ-ДИИШКИНИНГ КҮҮСЕДИРИ ДЭЭШ БУГУУЛУСТУҢ СОЦИАЛИСТИК ЧАРЫЖЫН КАЛ-БАРТЫРЫ—БИСТИК ДАИЫНЧЫ КЫГЫРЫЫВЫС.
Совет Социалистик Республикалар Эвилелиниң бугу соңукчуларынга, хамаатыларынга Совет Эви-лелиниң Коммунисттик партиясының Төп Комитетиниң Кыйгырымындан.

НАРЫНЧЫЛАРЫНЫ ТИЛЕЛГЕЗИ

СЭКП Төп Комитети, ССРЭ-ниң Министрлер Чогуу-ла, ВЦИСБ болган ВЦИСМ Төп Комитети бугуру-гоңиң ажалыктын болган ажалдык шынарлар бектер баава 1978 жылдын планын чедикчининг күөсөдөр дош Бугу-өвөлдөң социалистик чарыжыны түш-недери үндүрөң, Тыва АССР талымы-беле Эрзин районун «Нарын» совхозунун коллективиниң ук чарыжын түшкөктөрүнүн бирөөн деп санаан.
Нарынчыларын чедикчининге хамаарыштыр каш өөстөн чугаалап берин Тыва АССР-ниң көдө ажал-агай министрлиниң бири оракачкан Иван Максимович Сувандинден бистинг корреспондентине диялан.
— Бистинг чуртувустун амьдаралында социалистик уагт бугуушкуну — ССРЭ-ниң Дээди Советинге бугуру сонгулда-ларга белетке ажалдык хайнышкынчыг чорун турар уде республиканың ажалык чоннарын ажалдыкында баа бир өөрүшкүдүг бугуушкуну болган. Оң чүд дөргө Тыва ажалык ажалыктын бирөөн — Эрзин районун «Нарын» совхозунун ажалык-ишчилериниң Бугу-өвөлдөң соци-алистик чарыжына кирешкен багай эвс түшкөдери чедип ан, СЭКП ТК-ниң, ССРЭ-ниң Министрлер Чогуула-ниң, ВЦИСМ-тиң болган ВЦИСМ ТК-ниң шилчир Кызыл туу-биле шаңатканы-дыр. Оң белет шаңада ажалык рес-публиканың экономикаын жогакүрөңчө партия болган ажалыктын доштамал сагыш салышыкыны кылдыр үчөөн кө-рүң, оң дөргө бистинг моон сонгаар улам күөнишкынчи-нинг ажалдык-арымыска баш удур берген аваныс-тур деп санаар ужурагус бис.
Нарынчыларын чедип алган чедикчиниң таварылга эвс. Бо совхозтун болган черде мичаш Эрзин районун ажалык-ишчилерин көдө ажалык-агай бугурулуғаны жогакүр, мал ажалыкында чип бот-үчөөн хой продукцияны алдыр дөш өөсүгү каш чыдардан бээр күөнишкынчининг ажалы-дап келетин дөмөгөтөр херек. Анда хамаарыштыр чамдык чилкелерин көргүзүп болур. Шээр мадың баш саны «Нарын» совхозка 1978 чылда 24 муң 920 турганымда 1978 чылда 29 муң 272 баш чедир өскөн. Чүгө дөргө совхоз үш чыл улаштыр төрүр чүс хойга ошааштыр 92-ден эвэш эвс хураганын ай көрбөң.
Бугуру турар продукцияныктын шынар көргүзүлгери баа өскөн. Чижээдөргө, бир нечтер хой эдилдин бот-үчөөн 1976 чылда 129,2 рубль турган болса 1977 чылда 115,9 рубль болган. Көдөннären улаштыр катташтыр, хемчег-терин ай эгеленин матаа бие эвс ролду ойнаан. Каш чыл мурунча бо совхозтун чыл колдыгына 325—440 хире хой турган болса, оларны ам 500—600 чедир улаштырган, Ил-чигаш хой ажалыктын үчөөн чыгаралар эвэшкөн. Хой-күр-лөр дугайында айтырыктын баа-ла чедикчининг кылдыр шилчиретин турар. Илчигаш хойга ажалдык ажалык шил-чирин белеткөчкөңө күөңөгөңи күөңөгөңдөргөң. Болганын-мыңа профтехуниверситетте чылдык-на 30 хире ажалык хой-луну белеткен турар.
Бо болган өскө-дө хемчегтеринг ажалында нарынчы-лар бугу-өвөлдө чарыжына эки түшкөдери чедип ан, шаңадык-мактадын турар.
Миди чедикчининг чедип ан бугуру арга республи-каның өскө-дө ажалык-агайларында бар. Бугурулуғаны иш-тини кураалыларын дилеп тырышкан. мурунчыларынг дуржуалыкын нечтердериңче күөңөгөң хой ужурагус бис. Амгы уде бистинг мурунувета турар бол сорулга болса мал кыштагылашымын организаастың эртерин, ажалык хой ажалдыктын ханымталык белеткери болур. Беш чылдык дөргү ажалыктын планын овалдыларын бедит-кен хулаагелерин чедикчининг күөсөдөр дөш чарыштын тутун улам бедик тулар ужурагус бис.

Ч а р ы ш т ы г и й и ф е р м а д а

Бистинг «Саян» совхозтун мийис-тик бода мал фермаларын ажал-дыкчалары ажалык чорутуң бол-ган шынарнын беш чылдын эр-кен үш чылды багай эвс түшкө-дөргөң дошкан. Ону тодаргай сан-фактылар-биле көргүзүп болур. Эртен үш чылда совхоз иштенип-биле 7030 тонна сүтү бугурур тур-ган, оон 244 тоннаны ажалыган. Сүтү күрүөгө сүд саар план 5610 тонна, а херек кырында пландан ажыр 637 тоннаны саткан. Оң иштинде мээң саанчылар ажаллап турарын төп өкк ферма үш чыл дургуулузда пландан ажыр 406

Чарыштын мурунчыларын шаңап-мактап, материалдык со-нуургалын бедипин турар. Квартал түшкөдөң ферма бугуруөгө сүт саар планын 120 хуудан өрү күө-сеткен, бири чедип алган саанын-ны 20 рубль-биле, ийги чедип ал-ганын—15 рубль-биле, үчкүзүң—10 рубль-биле шаңап турар. А чыл түшкөдө сүт саар планын 120 хуу ажыр күөсеткен саанчыга бугу-рулуғанын шилчиринг нечелде төлөвир кылдыр боор, планын 115 хуу күө-сеткен болса, шилчиринг 80 хуу-ар, 110 хуу күөсеткенде—70 хууу хемчээдиг төлөвирини шаңаага

Чарыш ажалык-ишчилерин сорук кшпер, мурунчы дуржуалыкын не-чтердериңче, хожудан тураларын мурунчыларынг дөңсөөнине чедир көдүрүрүнүн быраам болган. «Ил-чигаш тараанын» совхозтун төп Ту-ран фермазын саанчылары кожа-анда «Саян» совхозтун өкк ферма-зын ажалык-ишчилери-биле эвэң каш чылдыр мурунула-ла чарыжы эгелен. Ийи уагт фермазын ара-зында ол чарышты чылдык болган ийи сааар херек. Бо фермазын ажалыкында-ла байдал бир дөңөй, саар иштөргөңиң уксаян бааа чыл-гыс ай. Илчигаш оларда күш-көройн. Эртен үш чылда совхоз иштенип-биле сүт бугурур планы-га 50 тоннаны чедирең берган, илчигашко күрүөгө 5670 тонна сүт саар турган, оон 325 тоннаны ажырган. Үш чылда эвт садарынга совхоз 67 тонна өрелит ажалы. А эртен чылын күрүөгө сүт садарын 92,9 эвти—97,6 хуу боттадырган. Бо көргүзүлгөр талымы-биле салы-чылдар бистин мурунч турарын дид-надыс. Илчигаш оларын калды-рып кураалыларын ажаллап турар-ын өөрөңп көөрү биске ажалыктын бугуру пийк. Эртен чылын төп Туран ферма-

Хүлээлге

Күүседезин

Хынап түр бис

ХҮНДЕ-ЛЕ 20 ТОННА

Ийги ажалда, ажалык министрстволарын, ажал чедерининг, бугуру-гелеринг болган организа-цияларын муң-муң чыла-чыларын Саян мидидан чүк-соортугине киржин турар. Соолу түшкөдөр дугаар «Тыва көдө туду» трестинг автомобильтери социалистик чарышка иделенип киржин турар.
Ону беш чылдын эртен үш чылдарын дургуулузда 2455 муң тонна уаус ажалы-агый чүгүн соортур планын турган, бо коллектив ону хер-ке кырында 2699 муң тонна чедирин, даалганы ажыр күө-сеткен. Автоаалакын барик 60 ажалык чылаачылар үш чыл-панын хуураалдан эрге күө-сеткенин рапорттап, бо хун-шөрдө дөргү чылдын мар-тарисы ажаларынг уаууде ажалдык турарлар.
Автоаалак мурунчылар, ийи саны бо чылдын эгеленип-дөш бээр уагт көдөргөң турар. Чижээ, Виктор Оселек, Илчигаш, Федор Оселанин, Илья Вендерберг, Владимир Селеков, Иван Чурунов дөш өскөдөр-дө чүгө бот-териниң коллективинде эвс, республика мурунчы чылаачыларынг санына нечел-чип кирешер. Оларын Кы-зыл—Абакан, А.Дюеурак —Абаза-дө оруктарына зун-ну чыгын көрүп болур. Оларын ажалында чүгө он-уу эвс, тарын бааи он бирин беш чылдын даалганын күө-седип турарлар бар. Кайы-берг Саян ордуунг жогаш-ка-ла бибес өөлөрү — мо-лаачылар бригадари Григорий Евстратович Кузнецов, зоо-учу чылаачы Александр Яков-ленич Брутков болган өскө-дөр-дө он бирин беш чылдын шад-да-ла эвэң кирешер. Олар — беш чылдын бугуру-дөш ажалдык, өскөдөрө үк-дөр-чижээл киреуун турар мурунчылар деп коллектив-ге үчөөлө киртү турар. Ил-чигаш чедикчинин олар каш чылдын чедип ан турарлар Илчигаш айтырыгына, чижээ, «о-лаачы Сергей Петрович Тер-сков мичаар чарыжаан:
— Халык үжүр автомо-бильдинг техникасы байдалын гандары, ону үрөлдөң дөш тургучу байларын, бур-жасаларында, бир эвс тех-никаны кайы-ламан чыкка-галдып, кайылап болуунга ол дөргө-на урлар. Илчигаш план калман күөсеттикер боор. Чүгүтү чүгүтү, бу-зурерин эки организа-циядан база таварыш.
Сергей Петрович чүгө эр-кен чылын 2280 тонна ажалы-буру чүкүтү соорток. Бир эвс тур-биле алдыр болган, илчигаш күөсөдөң 178 хуу бол-ган-дыр. Илчигаш чижетерин автоаалактын тобун көргүзүп болур.
Партияның XXVII область конференциялына республи-каның автомобильтерининг жунууда уаус соруаларын саяган. Республиканың эконо-миканын өүздөң-биле гол-баштыр Саян мидидан чүк-соортугелери улам көдөргөң биригилер. Ол соруалык ав-томобильдинг коллектив ре-спубликаның өскө-дө автомо-бильтерин-биле бир дөңөй, боттарынын дайымын сорула-зы кылдыр хулаап алган, 1979 чылдын планын даалгаларын болган социалистик хулаа-гелерин күөсөдөр дөш кыл-макка ажалдык турар. Олар ону херек кырында күөсөдөр шилчирерин 1979 чылдын баш-тайлы — январь айынын түш-көдөрү боттаган турар.
СЭКП обкомунун болган рес-публиканың Министрлер Чо-гуула чылдык доктормун бугуру-ру «Тыва көдө туду» трестинг автомобильтери топуз төш-көдөр-дө 20 тонна чүкүтү со-ортугун станцияларын ажыр ужурагус. Ол соруала-кын урду чүгө боттор эвс, а эртенчү ажыр күөсөдөр ту-рар. Оң түшкөдөң чүкү со-ортугелерин январь план-ы 110 хуу күөсеткенин. Ол болса автомобильтеринг ху-лаагелерин чедикчининг күөсөдөр турарын эс-течиң-дир.
В. МАЛДЫР-ООЛ

БИСТИИ БИРГИ ЧЕРДЕ

товна сүтү бугурун, 548 тоннаны күрүөгө саткан. Эвти бугурулу-ганы болган күрүөгө саларынг талымы-биле-дө көргүзүлгөр бедик болган. Эртен үш чылда совхоз 1806 тонна эвт бугурур турган, ону 1845 тонна кылдыр күөсеткен. А күрүөгө 1782 тонна эвти садар пландан 22 тоннаны ажырган.
Маддык продуктулу баа-ла өскөн. Чижээ, саар иштөктөн 1900 кг сүт алдыр турган болса, херек кы-рында 2086 кг болган. Бистинг төп фермазын төрүр 100 инекке ошааштыр чыл бугуру 74-тен өрү 86 чедир чылаан ай келген.
Бо бугу чедикчининг чедип аларына социалистик чарыш дуа-лап турар. Совхозтун үш фермазын ажалында чарыш калбарган. Ферма бугурунунг коллектив хожудан калбаны болса, муруну о-дуртуге үчөөн орадалар. Илчигаш болганда кураалыларын ил-чирерин, бугурур ажаларын бугу-ру-биле ажалыларын көчүрү чугула. Төп ферма Сүтү салбарынг фер-мазын-биле чарышты. Эртен чыл-дын баштайгы чарышта бис оларга барып, ажалык херекти со-нуурган. Илчигаш Сүтүтүн саанчылары бистин ашкан. А оң саанчылар төп фермага ажалыктын бистинг чарышты турар болган. Илчигаш чарыштын чыл түшкөдөң, оу фермалар коллективтеринге чугаалакын көрбөсөн, ажалык арга-дуржуалыкын чөлүшканы-дыр. Чарыш-тын түшкөдөң, чедер, четес чүдөдөр чуга-лап

КУРЛАВЫРЛАР БАР

ажалдык организастан турарын ажалык. Ук коллективтерде ажалыкка кожоа кылымак, күш-ажалдык бедик бугурулуғаны чедип ан, инек-тей эвек сүтү саар турар уагт арга-дуржуалык саанчылар эвэш эвс. Моон ан өккөргө, чарышты фермаларын саанчылары ула-дара ажалыктын, кайы-каанымын канчаар ажаллап, кандыг каш чүгү-дүр, дуржуалыкын солурур көчүр ажалыктын бугуру.
Чарышты эгелениң баштайгы чылдарында бистинг саанчылары-ныс өкк фермазына барып, олар-да бистинге көп, ажалык түш-көдөң дөш-биле чугаалакын, чет-пестерин илчиринг, ажаллаптын-ман кураалыларын тын, ажалык арга-сумени беркел турду. Ол кайы-даа фермага хой чүгүлү бер-ген чугаажок. Илчигаш-да оо-лор үчөөн ан чарыш арай суулар, үчкүдөрүн бар чыдарын хараалан-чүт-дыр. Чижээ, эртен чылын бис-тинг фермазын саанчылары өкк фермазына чангыс катар чороан.
А чылдын түшкөдөң ам-лаа үчү-дөр, кайы ферма канчаар ажал-дыктын бидирмес-тур. Совхозтарынг удурукчулары ийи фермазын чарыжынын чыл түшкөдөң үчүдөр, ону чугаалакын көөрүн организа-стар болса чогуур.
Ам бистин Туран фермазын ажалык-херектиң дугайын чугаалап

ам бир инекке ошааштыр 2507 кг сүтү саар алган. Азы ону беш чылдын баштайгы чылдында турганымда 434 кг хой болган. Бисте ат-адарыгы мурунчы саанчылар эвэш эвс. Чижээ, 1978 чылда Мари Сат бир инекке ошааштыр 3028. Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутатды Галина Бавудук 2828. Зоя Седней 2739 кг сүтү саган. Мен бодум хуумда бир инекке ошааштыр 3061 кг сүтү сагдым.
Бо чылын сүт саалдыкын күө-дөлтөп дөш, саанчылар бугу-лу чүдөдөрүн кылын турар. Чедип болбоомартканын, инекке бөзүнчө, бирин үчөөлө районуну тургузары-не онза күөңөгөң салдыган. Са-ныкын микроэлементтер холаан, чымчады хайыдырган, чарбалан кадык кыганын, ону инекке берип турар. Илчигаш хулаа бир инек-тер ортума-биле 6 кг хире сүтү саап ап турар.
Ам саанчылар тодаргай хүлээ-лелерин алган, бот-бодунгү ар-азында чарышты ажаллап турар. Бисте ажаллаптынман кураалы-ар ам-лаа бар. Илчигаш сүт бугу-дөрүнчү болган күрүөгө сала-рынын даалганы бо чылын ажыр күөсөдөр соруланы салган ажал-дап турар бис.
А. БАЛАГАШЕВА.
«Кызыл тараачы» совхозтун Ту-ран фермазын саанчымын

ПЛАНДАН АЖЫР ЧАРТЫК МИЛИОН

Бистин республиканың үчөөн бугурулуғаны чарыштын коллективтери бо хүлээлге ону беш чылдын планарын чедикчининг күөсөдөр бис. Амгы уде бистинг мурунувета турар бол сорулга болса мал кыштагылашымын организаастың эртерин, ажалык хой ажалдыктын ханымталык белеткери болур. Беш чылдык дөргү ажалыктын планын овалдыларын бедит-кен хулаагелерин чедикчининг күөсөдөр дөш чарыштын тутун улам бедик тулар ужурагус бис.

дин алган коллективтеринг ажалык түшкөдөң социалистик чарыш онза ролду болганын айтыр херек. Кайы-да-ла тарын организаастың, администрация, профсоюз бот болган комсомол организаастың чарыш чогуур дөңсөөлө организаастың, оң түшкөдөң чогуур хуурааларын чүдүрүп, шаңадык-мактадың херектерин калбаа-биле ажалык хой турар болур, миди чер-дөргө көргүзүлгөр эки болурун практика шаг-ла бадитканы. Моон мурунда чылдарда В. И. Ленин аттыг «Тыва дугу» комбинаттың чүдөр, участоктар, бригадалар, эол-чөгөр болган туу-түс инек-теринг ажалык социалистик чарышты чогуур дөңсөөлө организаастың, түшкөдөң шаңадык-мактадын ховар боор турган.
Ол мичаш «Тыва коболь» комбинаттын «Наа-Хем» раз-ветиниң, Кызылдың элт домин-чанын, Чадаланың тарна хулаа алдыр пунктуунуң, ав-тосентеде заводунуң, автомо-бильдеринг техниктиң дөңсөө-лөргө станицанын болган өскө-дө чамдык чедерининг коллективтери бо чылдын январь айында өскө бугурулу-ганы чедеринден эки аналдан, 1979 чылдын баштайгы айында хой продукцияны бугурур, сайгаранын дөңсөөлө херек. Күш-ажалдын бугурулу-ганы бугурулуғаны республика-нын бугурулуғаны коллективтери бо чылын улам уагт күө-сөдөр саанчы боттарынынг со-циалистик хулаагелеринде айтып турар. Чамдык түш-көдөң ажалык коллективтер, илчигаш «Наа-Хем» развет, сүт кооби-нады, Кызылдың сайгарыга баазам алды заводу, түзүт кезектерин болган кон-струкцияларынг заводу, эвэң

ӨСКЕЛЕРИ БАЗА ЧЕДИПАЛЫР

Даарыш машыналарынг даажында өскө чүгү-дө диди-налбас. Даарышчыларын бугу күөңөгөңи кылган ажалында, илчигаш өскөдөр чарыжыны олар. Солагай талада ороолдо уаус чугаалакын, илчигаш бакмыл бөзүнүсө бы-жычылар болду.
Келген херектиң оларын бирөөнине чугааладымыс. —Чехтин начальниги Александра Комбуявановна бо-ла болгай — диди.
Шилчеге боттуг, ортумак сынык, шевергин кеттинген, херекте Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутаттынг херек дөңсөө кадан ажалык кичи биске уткүшүр чедип келди.
— Силерни дыңап түр мен—деп чугаалааш, бисе кич-чөгөйлөң көрүп түр.
Чадаланың амьдырал хандырыга комбинаттын даара-ныла петиңде чарышты канчаар организаастың сонуур-гадымыс.
— Бригадалар, кижилер аразында социалистик чарыш-тынг, оон нечелдерин ажаллап кылган, түшкөдөң ажал, кварталдан үчүдөрү, мурунчыларын шаңап-мактап тур-рар бис—деп, чехтин начальниги таймырлан эгеледи. Коллективте 38 кижиг бар, оларын аразында он кичиге коммунист күш-ажалдык шалычмы деп атты тывыканы, өскөдөр ону чедип алдыр дөңсөөлө турар.
Январда лех багай эвс ажалдыан, 7200 рубльдинг про-дукцияны бугурур турган, 200 хире рубльге ажалы күө-сеткен. Кертик-оод Кара-кыстыг удуруланы даштык хей даарып бригаданы эртен айда социалистик чарышка бирги чарык эвээн.
Т. ХЕРТЕК.

ЧУРУКТАРДА: январын чарыжыны тилчөө даштык хей даарып бригаданы кичигүнерин (аданга чур-рукта солагай талада оң талада); К. Кертик-оод—бригадир, А. Ондар, С. Бай-Кара, В. Берлей, Н. Ооржак, М. Ондар; даарышчылар Ч. Мон-гун биле М. Куулар ажалыктын дуржуала-нып солурур олар.
А. ЗАПЦЕВТИҢ фотолары.

